

KENTSEL DIŞ MEKANLARIN KULLANIM OLANAKLARININ İZMİR KENTİ ÖRNEĞİNDE ARAŞTIRILMASI*

Barış KARA¹, Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ²

ÖZET

Günümüzde kentleşmenin hızlı bir şekilde gerçekleşmesi özellikle yapısal alanların kentsel dış mekanlar üzerine baskısını arttırmaktadır. Araştırmada İzmir metropoliten alanındaki Balçova, Bornova, Buca, Çiğli, Gaziemir, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere ilçelerinin belirlenen ikişer mahallelerinde kentsel dış mekanların gereksinimleri karşılamadaki yeterlilikleri incelenmiştir. Araştırma verileri mahalle sakinleri ile yapılan anketlerden, alanda yapılan mekan analiz çalışmalarından ve 2001 yılına ait Ortofoto haritalardan elde edilmiştir. Haritaların değerlendirilmesi MicroStation V8, AutoCAD 2000 ve ArcMap 8.3 Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre nüfus ve yapı yoğunluğu yüksek olan Konak Mecidiye Mahallesi kentsel dış mekanların hiç bulunmadığı saptanmıştır. Balçova Eğitim, Bornova Yıldırım Beyazıt, Buca Dicle ve Çiğli Şirintepe mahalleleri başta olmak üzere diğer mahallelerin tamamına yakınında bu mekanların sayısı ve alan yönünden yetersiz olduğu görülmüştür. İlçeler ve mahalleler arasında kentsel dış mekanların gereksinimleri karşılama açısından farklılıklar gösterdiği gözlemlenmiştir.

Araştırma bulguları esas alınarak İzmir kentinin planlanmasında kentsel dış mekanların tasarım ve planlama kriterlerini yönlendirecek, imar planı sürecine rekreasyon alanları planlamasını kazandıracak öneriler oluşturulmuştur.

Anahtar sözcükler: Kentsel dış mekan standartları, kent planlama, peyzaj planlama, rekreasyon alanları, İzmir kenti.

Inquiring of Usage Possibilities of Urban Open Spaces in the Case of City of İzmir

ABSTRACT

Today due to rapid urbanization, building areas have been increasing their impressions particularly on urban open spaces. In the study, adequacies of the urban open spaces have been analyzed in the selected two neighborhoods in Balçova, Bornova, Buca, Çiğli, Gaziemir, Karşıyaka, Konak and Narlıdere districts in the İzmir metropoliten area. Research data have been obtained from the questionnaires that carried out with the inhabitants of the neighborhoods and space analysis in the study area and ortho photo maps which belong to the year of 2001. Evaluating of the maps have been completed with Geographic Information System (GIS) softwares MicroStation V8, AutoCAD 2000 and ArcMap 8.3.

According to the results of the research; absence of urban open spaces is determined in Mecidiye neighborhood that has high population and building density. Inadequacy of urban spaces in point of quantity and quality is determined in the neighborhoods of Eğitim, Yıldırım Beyazıt, Dicle and Şirintepe. In terms of providing of requirements of the urban open spaces; differences between districts and neighborhoods have been observed.

In respect to the findings of this study; suggestions have been offered to guide for the design and planning criterion or urban open spaces in the planning of city of İzmir and to add planning of recreation areas to the development plan.

Keywords: Urban open space standards, city planning, landscape planning, recreation areas, city of İzmir.

GİRİŞ

Kentler gerek nüfus gerekse yayılış alanı açısından tüm dünyada, özellikle yirminci yüzyılda yoğun bir gelişme göstermiştir. Günümüz gelişen kent dokusu içerisinde yapı alanları ağırlıklı olarak yer almaktadır. Bu dokuyu dengeleyerek boşluk-doluluk ilişkisini kuran kentsel açık alanlar, yoğun kentleşmenin temel ihtiyacı olan alanlardır.

Kent planlama bu bağlamda toprak kullanımının düzenleme aracı olmasının yanı sıra kentlerin bütüncül gelişmesinin yönlendirici unsurudur. Kentsel alan planlama ve yönetimi politikaları ve

kontrolü sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesi için zorunludur. Kent planlama toplumun sağlığını, güvenliğini ve refahını korumaktadır (United Nations (UN), Department of Economic and Social Affairs, Volume VII, 1973b; Yonca, 1993). Kentlerdeki alan kullanımları (kent dokusu) ekonomik, sosyal yapı ve yönetsel politikalar hakkında ipucu vermektedir. Her yerleşim birimi farklı sosyal ve ekonomik özelliklere sahip olduğu için farklı kent dokusuna da sahiptir.

Kentteki mekan düzeninin yapı taşı olan kentsel dış mekanlar, yapıların dışında kalan, insanların gereksinimlerini ele alan, boyut ve nitelik açısından

* Araştırma 2001/ZRF/016 proje numarası ile Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri komisyonu tarafından desteklenmiş, doktora tez projesinin bir bölümünü oluşturmaktadır.

¹Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 09100 AYDIN

²Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 35100, Bornova İZMİR

çeşitlilik gösteren dış mekanlardır (Bakan, 1981). Kentsel dış mekanlar doğal görünümde (deltalar, sulak alanlar) veya kamusal nitelikte olan (belediye parkları, oyun alanları, mezarlıklar, plazalar) alanlardır (Forsyth County Parks&Recreation Department, 1997).

Kentsel dış mekanlar toplanma merkezinden öte toplumsal yaşamın kurulduğu ve toplumsal yaşamın kalbi mekanlardır (Forsyth County Parks&Recreation Department, 1997). Bu yönüyle kentsel dış mekanlar kentleşme sürecinin bir ürünüdür. Kentsel dış mekanların oluşturduğu açık mekan sistemi yapılaşmış çevre ile aramızda tampon zon oluşturmaktadır. Halkın evlerinden parklara ve okullara gitmek için kullandıkları yol sistemi için seçenekler sunmaktadır. Kentsel dış mekanların/açık mekanların kaybı yaşam kalitesini etkilemekte ve yetersizliği sağlıklı kentleri oluşturmaktadır.

Çevresel etkiler ve halkın serbest zaman tercihleri, önerilecek rekreasyonel aktivite tiplerini etkilemektedir (City of Juneau Parks and Recreation, 1996). İnsanların ilgisi, katılım hacmi, aktivitelerin sayısı, tipi ve konumu toplumdan topluma değişmektedir. Bu sebeple her toplumun rekreasyon faaliyetlerini, potansiyelini belirleyerek katılımını teşvik etmek, ihtiyaçlarını karşılamak ve rekreasyon faaliyetlerini planlamak için standartlar geliştirilmektedir (Ministry of Culture and Recreation, Sports and Fitness Division, Canada, 1973). Kentsel doku içinde kentsel dış mekanların/kentsel yeşil alanların dağılımlarının ve büyüklüklerinin belirlenmesinde ise kentin coğrafi ve ekolojik yapısı, halkın gelir düzeyi, eğitimi, nüfusu ve yeşil alanların kullanım yoğunlukları etkilidir (Erdem ve Nurlu, 2001).

Bu fikirler doğrultusunda araştırma; kent ölçeğinde kentsel dış mekan sistemlerinin mekansal analizini yapmak, mevcut açık mekanlar ve parklar bağlamında tüm kentsel dış mekanların sürdürülmesini, geliştirilmesini ve kentlinin sosyo-ekonomik durumuna uygun mekan kullanımlarının belirlenmesini, yeni rekreasyon alanlarının oluşturulmasını, sağlıklı dış mekan aktiviteleri sunmayı ve gelecek ihtiyaçlar için yeni açık mekanların kazanımını amaçlamaktadır.

Araştırma Konusu İle İlgili Önceki Çalışmalar

Ergin (1989), “Kentsel Açık/Yeşil Alan Donanımının Niceliksel Değerlendirmesine Yönelik Matematiksel Bir Model Önerisi” isimli araştırmasında İzmir kentindeki kentsel dış mekanların/rekreasyon alanlarının ilçelere göre rekreasyonel ve ekolojik değerlerini ve kente katkılarını matematiksel bir formül ile değerlendirmiştir.

T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü (2001), imar kanunu başta olmak üzere ilgili kanun ve yönetmeliklerde kentsel açık ve yeşil alanlarla ilgili

standartları geliştirmektedir. “İmar Kanunu ve İlgili Yönetmelikler” de kentsel dış mekan standardı olarak kentlerde kişi başına 7 m² yeşil alan önerisi getirilmiştir.

NRPA (2002), rekreasyon ve parklarla ilgili hizmet nüfusu standartları oluşturmuştur (Çizelge-1).

Çizelge-1 Kentsel dış mekanların hizmet nüfusu standartları (NRPA, 2002).

Kentsel Dış Mekan Tipi	Hizmet Nüfusu (adet/kişi)
Basketbol sahası	2,000
Futbol sahası	4,000
Golf sahası	10,000
Tenis kortu	2,000
Voleybol sahası	3,000
Bisiklet yolu	1,243 (1 km)
Çocuk oyun alanı	2,000
Koşu yolu	1,243 (1 km)
Doğa yürüyüşü	1,553 (1 km)
Piknik alanı	2,000

The Sarasota County Comprehensive Plan (2002), rekreasyon alanları ve açık mekanlarla ilgili çalışmada farklı tipte parkları hizmet yarıçaplarına göre sınıflandırmaktadır. Buna göre mahalle parkı 1.6 km., semt parkı 4.8 km., metropoliten park 32 km yarıçapta hizmet sunmaktadır.

Ward (2002), kentsel mekanlarla ilgili araştırmasında kentsel dış mekanların 2,000-3,000 nüfuslu alt mahallede 2 dakika, 5,000-10,000 nüfuslu mahallede 5 dakika, 25,000-50,000 nüfuslu merkezi bölgede 20 dakika yürüyüş mesafesinde planlanmasının gerekliliği üzerinde durmuştur.

Özkan ve arkadaşları (2003), “Muğla Kenti Kamusal Dış Mekanları Bağlamında Mastır Plan Çalışması” isimli çalışmalarında Muğla kenti kentsel dış mekanlarının analizini yapmış, bu mekanların mevcut durumlarını ortaya koyup kent kalitesini geliştirmeye yönelik farklı kentsel dış mekan tiplerinde öneriler geliştirmiştir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırma materyali araştırma alanı, araştırma araç gereçleri ve veri setinden oluşmaktadır. Araştırma alanı olarak İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yer alan kent merkezi niteliğindeki Balçova, Bornova, Buca, Çiğli, Gazimur, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere ilçeleri belirlenmiştir. Her ilçede 2’şer mahalle olmak üzere toplam 16 mahalle de araştırma mahalleleri olarak tespit edilmiştir. Araştırma mahalleleri şunlardır: Eğitim, Onur, Doğanlar, Yıldırım Beyazıt, Akıncılar, Dicle, İstasyonaltı, Şirintepe, Emrez, Gazi, Adalet, Şemikler, Mecidiye, Mithatpaşa, Huzur, Ilıca. Araştırma alanı 38°19' ve 38°31' kuzey enlemleri ile 26°57' ve 27°17' doğu boylamları arasında yer almaktadır.

Araştırmada kullanılan araçlar ve veri seti araştırma alanının mahalle ve sokak bilgilerini içeren kent rehberinden (İzmir Büyükşehir Belediyesi,

1998), mahalle hane sayısı ve nüfus verilerini içeren çalışmalardan (İzmir Sağlık İl Müdürlüğü, 2001; İlçe Sağlık Grup Başkanlıkları, 2001), mevcut ve ziyaret edilen mekanların saptandığı ortofoto haritalardan (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2001), anketlerin değerlendirmesi sonucu ortaya çıkan ve mekan analiz çalışmalarından elde edilen verilerden oluşmaktadır. Anket yapılacak mahallelerin, sokakların basit tesadüfi örnekleme belirlenmesinde ise Microsoft Office Excel programı kullanılmıştır.

İzmir Büyükşehir Belediyesinden 2001 yılı Ağustos ayında çekilen hava fotoğraflarından dijital fotogrametrik yöntemle üretilen 1/1.000 ölçekli ortofoto haritalar temin edilmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2001). İzmir kenti ile ilgili en güncel verilerin bu yıla ait olması ve ilgili haritaların metropoliten alandaki tüm araştırma alanı ilçelerini kapsamından dolayı araştırmada veri yılı olarak 2001 yılı seçilmiştir. Araştırma alanına ait “dgn” dosya uzantılı ortofoto haritalar MicroStation V8 programında “dwg” formatına dönüştürülmüştür. AutoCAD 2000 programında düzenlenen “dwg” uzantılı dosyalar ArcMap 8.3 programında işlenmiştir. ArcMap 8.3 programında alan kullanım tipleri ve kentsel dış mekanlar haritalanarak, veri tabanına dönüştürülmüş ve veri tabanı ölçeğinde sorgulamalar yapılmıştır. Anket sonuçları SPSS 13 programında istatistiksel anlamda değerlendirilmiştir.

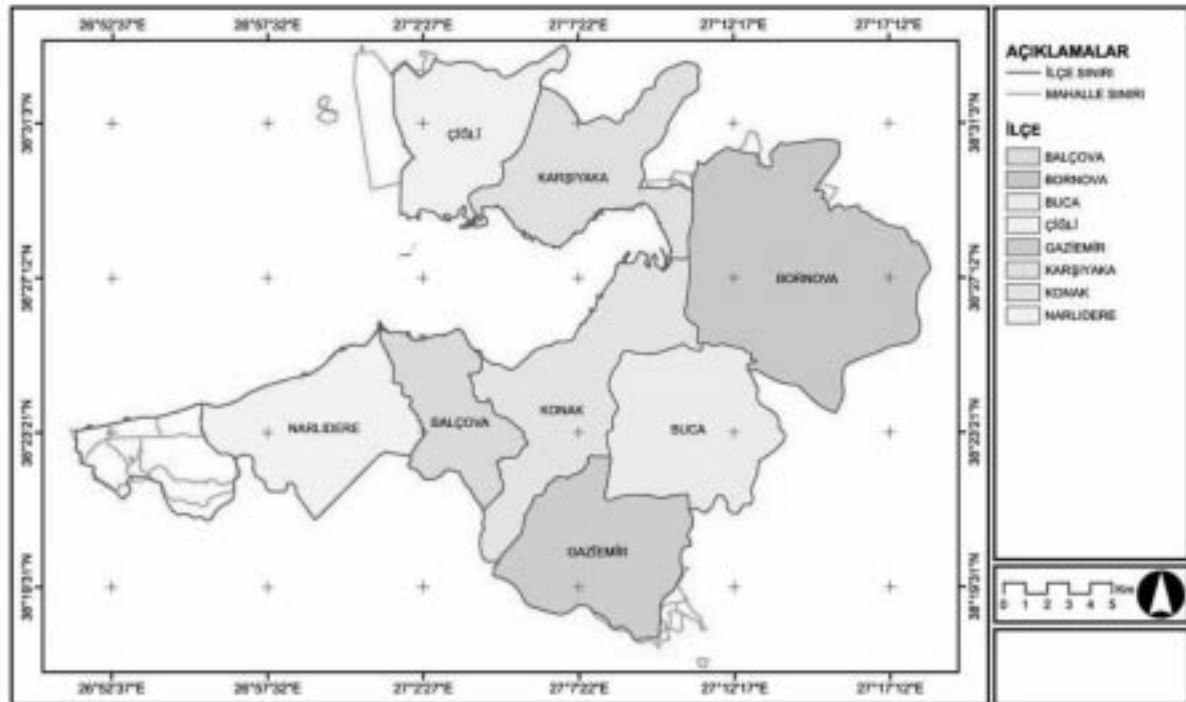
İzmir metropoliten alanı içerisindeki Balçova, Bornova, Buca, Çiğli, Gaziemir, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere ilçelerinin belirlenen mahallelerinde alan kullanımlarının ve kentsel dış mekan tiplerinin anketler yapılarak ve mekan analiz çalışmaları ile mevcut durumlarının belirlenmesi, gereksinimleri karşılamada yeterlilik durumlarının saptanması,

gereksinim duyulan mekanların ortaya koyulması ve geleceğe yönelik önerilerin getirilmesi, kent ölçeğinde kentsel dış mekan planlamasının İzmir kenti örneğinde ele alınarak kentsel dış mekan standartlarının geliştirilmesi araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır.

İzmir kenti metropoliten alanı içinde yer alan 9 ilçe tüm kenti temsil etmesi sebebi ile araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Metropoliten alan sınırları içindeki Balçova, Bornova, Buca, Çiğli, Gaziemir, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere İlçeleri hane sayısı esas alınarak çalışma kapsamına alınmıştır (Ek 1). Metropoliten alan sınırları içerisindeki 9 ilçenin nüfusuna karşılık gelen hane sayısı tespit edilmiştir (İzmir Sağlık İl Müdürlüğü, 2001). İlçelerin hane sayılarına göre ilçelerde yapılacak anket sayıları saptanmıştır. Güzelbahçe İlçesi'nin anket sayısı tüm ilçeyi temsil etmeyeceği ve istatistiksel açıdan anlamlı olmayacağı için ilçe araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. İzmir'de 8 ilçedeki 708,643 hane sayısına göre % 5 hata payı, % 95 güven aralığında 389 adet anket yapılması öngörülmüştür (Çizelge-2).

Mahalle biriminin kentin çekirdek yerleşimi olması sebebi ile araştırma mahalle ölçeğinde gerçekleştirilmiştir. Sürenin ve iş gücünün sınırlı olmasından dolayı ilçelerde örnekleme yapılacak mahalle sayısı iki olarak belirlenmiştir (Çizelge-3). Tüm mahalleler numara sırasına göre alfabetik sıraya koyulmuş, mahalleleri temsil eden iki numara, bilgisayar ile basit tesadüfi olarak seçilmiştir. Seçilen numaraların temsil ettiği mahalleler çalışma kapsamına alınmıştır.

Araştırmada anket sayısının belirlenmesinde “Basit Rastgele Örnekleme Yöntemi” kullanılmıştır. Bu yöntem N büyüklüğünde bir kitleden seçilen n

Ek 1 İzmir metropoliten alanı araştırma ilçeleri.

büyükliğindeki bir örneklem de tüm birimlere eşit çekilme şansı vermektedir. Bu yöntem en temel seçim işlemidir ve uygulanması pratiklik, tasarruf ve tahminlerde daha fazla duyarlık sağlaması sebebi ile diğer tüm işlemlere uyarlanabilmektedir (T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1999).

Çizelge-2 Araştırma alanı ilçelerinde hane sayılarına göre anket sayılarının dağılımı.

İlçe	Hane Sayısı	Anket Sayısı
İzmir Metropolitan Alan	705,418	389
Balçova	22,545	12
Bornova	116,010	63
Buca	89,600	49
Çiğli	31,155	17
Gaziemir	19,416	11
Güzelbahçe	3,225	2
Karşıyaka	150,744	82
Konak	262,419	143
Narlidere	13,529	12
Toplam	708,643	391

Belirlenen mahallelerde anketlerin sokak birimi ölçeğinde yapılacak olmasının alan çalışmalarının sistematik bir biçimde yapılmasına olanak tanıyacağı öngörülmüştür. Anketlerin yapılacağı sokakların saptanması için isimleri kelime olan sokaklar alfabetik sıraya, numara olanlar ise numara sırasına göre sıralanmıştır. Her sokağa kendisini temsil eden numaralar verilmiştir. Bilgisayar ile anketlerin yapılacağı sokak sayısı kadar numara basit tesadüfi yöntemle belirlenmiştir. Belirlenen numaraların temsil ettiği sokaklar anket yapılacak sokaklar olarak saptanmıştır.

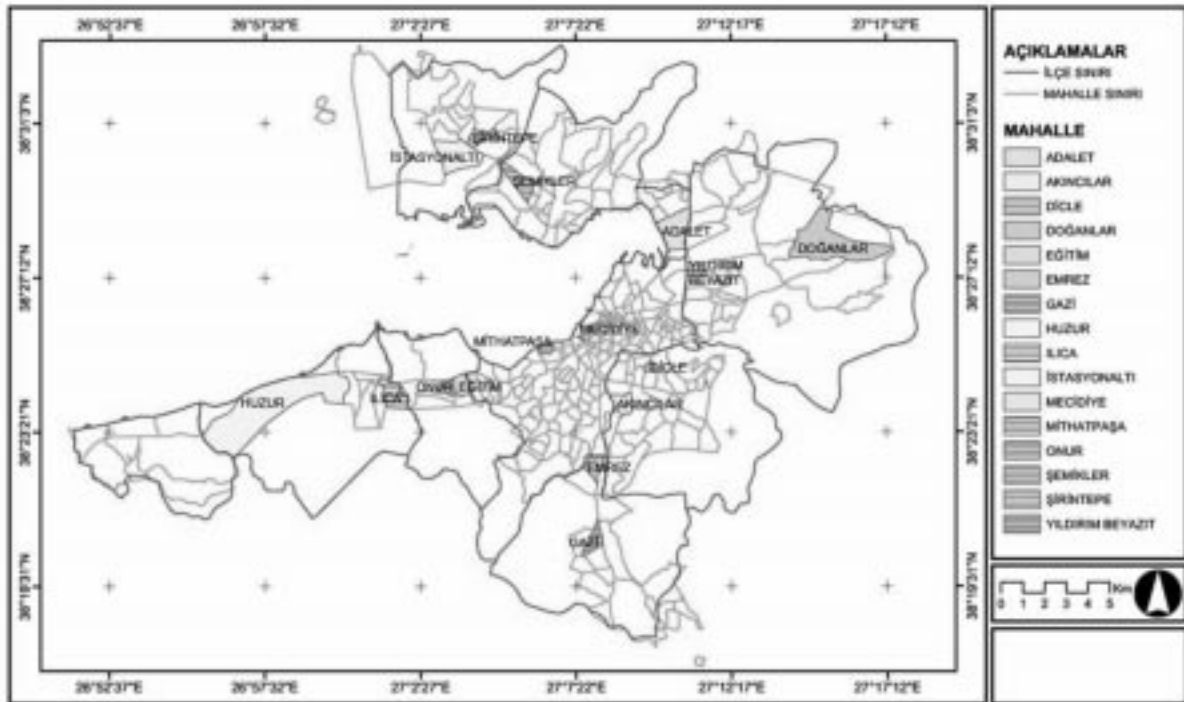
Çizelge-3 Araştırma mahalleleri hane sayısına göre anket sayılarının dağılımı.

İlçe	Mahalle	Hane Sayısı	Anket Sayısı
Balçova	Eğitim	4,522	5
	Onur	5,496	7
Bornova	Doğanlar	2,937	32
	Yıldırım Beyazıt	2,841	31
Buca	Akıncılar	2,373	32
	Dicle	1,240	17
Çiğli	İstasyonaltı	2,421	8
	Şirintepe	2,932	9
Gaziemir	Emrez	1,079	5
	Gazi	1,526	6
Karşıyaka	Adalet	4,111	36
	Şemikler	5,268	46
Konak	Mecidiye	236	11
	Mithatpaşa	2,917	132
Narlidere	Huzur	2,693	7
	Ilıca	2,254	5

Tüm ilçede yapılacak anket sayısı mahallelerin hane sayısı ile orantılanarak belirlenen iki mahalleye dağıtılmıştır. Araştırma mahallesi olarak toplam 16 mahalle belirlenmiştir (Ek 2).

Anketlerin uygulanacağı konutlar sokak ismine göre belirlenmiştir. Sokağın ismi eğer kelime ise ismin ilk harfi, rakam ise son rakamı esas alınmıştır. A'dan Z'ye ve 0-9 arasında sütunlarda tesadüfi olarak belirlenmiş rakamlar yer almaktadır. Bu rakamlar ilgili sokaktaki anket yapılacak konutun numarasını temsil etmektedir. Sütunlardaki sayılarla aynı numaralı konutlarda yaşayan mahalle sakinleri ile anketler yapılmıştır.

Her yaş ve cinsiyetten halkın kentsel dış mekan

Ek 2 Araştırma mahallelerinin ilçelere göre dağılımı.

gereksinimlerini karşılayacak mekan ve aktivitelerin belirlenmesi ve tüm kentlinin kullanıma yönelik geniş bir rekreasyon programının oluşturulması için anketler yapılmıştır. Anket formu 22 sorudan oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümü anket tarihi, anket saati, anketin yapıldığı ilçe, mahalle, sokak ve bina no ile ilgili bilgileri içermektedir. İkinci bölümde anket yapılan kişinin cinsiyeti, yaş grubu, eğitim durumu, aile yapısı gibi sosyo-demografik özelliklerini ortaya koyan sorular yer almaktadır. Anket formunun son bölümünde de katılımcıların kentsel dış mekanlar ile ilgili tavır, tutum ve düşüncelerini saptamaya yönelik sorular bulunmaktadır. Anketlerde İzmir'de kentliler rekreasyon için çoğunlukla hangi aktivitelere, nerede katılmaktadır? Kentsel dış mekanları hangi sıklıkta kullanmaktadır? Hangi şartlar bu mekanların kullanılmasını sınırlandırmaktadır? sorularına cevaplar aranmıştır.

Yöntem kapsamında İzmir'de kentsel dış mekan standartlarını oluştururken kentsel alandaki mevcut mekan kullanımları; mekanların yerleşim içerisindeki dağılımları belirlenmiş, nüfusun yaş, cinsiyet analizi yapılmış, gelişen yeni ihtiyaçları tahmin edilmiştir. Araştırmada mevcut ve ziyaret edilen kentsel dış mekanlar; işlevleri, boyutları ve hizmet yarıçapları esas alınarak gruplandırılmıştır. Kent ölçeğinde hizmet veren kentsel dış mekanların hizmet yarıçapları ArcMap 8.3. programında belirlenmiştir. Mahallede en çok talep edilen kentsel dış mekan ve hizmet yarıçapı saptanmıştır.

Anket sonuçlarına göre mahalle ortalamalarının saptanması sonucu kent ölçeğinde hizmet veren kentsel dış mekanların hizmet yarıçapları belirlenmiştir. Kentsel dış mekanların hizmet yarıçapı belirlenirken yaşlılar, anneler ve çocukları gibi kullanıcı tiplerinin talepleri, yürüyüş uzaklığı, mevcut tesisler, halkın sosyal durumu ve sayısı esas alınmıştır. Mahallelerde kent ölçeğinde hizmet veren farklı kentsel dış mekan tipleri için kabul edilen seyahat mesafeleri saptanmıştır.

BULGULAR

İzmir Kentinde Ziyaret Edilen Kentsel Dış Mekanlara Seyahat Mesafesi Analizi

Kent ölçeğinde ziyaret edilen kentsel dış mekanlar ve bu mekanlara seyahat mesafeleri

Çizelge-5 İzmir kenti ölçeğinde ziyaret edilen kentsel dış mekanların hizmet yarıçapı.

Mekan Tipi	Mekan Adı	Mahalle	Hizmet Yarıçapı (m)
Kıyı bandı	Mustafa Kemal Bulvarı kıyı bandı	Mithatpaşa	8,585.09
Kıyı bandı	Mustafa Kemal Bulvarı kıyı bandı	Barbaros (Konak)	8,156.22
Park	57 Sokak parkı	Kemalpaşa	14,433.62
Park	Adile Naşit parkı	Barbaros (Konak)	1,440.93
Park	Atatürk parkı	Barbaros (Bornova)	8,825.66
Park	İnciraltı Gençlik Merkezi	Bahçelerarası	8,171.74
Park	Onur park	Onur	4,636.01
Park	Şht. Er Gökhan Küçükyoldaş parkı	Atıfbey	9,667.68
Park	Şirinyer parkı	İnkılap	3,163.87
Park	Turgut Özal rekreasyon alanı	Adalet	6,119.36
Yürüyüş alanı	Hipodrom yürüyüş alanı	Akincılar	4,755.01

anketlerin değerlendirmesi ile belirlenmiştir. Kent ölçeğinde ziyaret edilen kentsel dış mekanlara araçla seyahat mesafeleri anket yapılan konutların merkezinden ziyaret edilen kentsel dış mekanların merkezine ortofoto haritalar üzerinde çizilen doğrusal çizginin uzunluğu esas alınarak hesaplanmıştır. Aynı tip kentsel dış mekanlara seyahat mesafelerinin ortalamasından her bir kentsel dış mekan tipi için ortalama seyahat mesafesi hesaplanmıştır.

Araştırma mahallelerinin kent ölçeğinde hizmet veren farklı kentsel dış mekan tiplerine seyahat mesafelerinin ortalamaları alınarak ilgili kentsel dış mekan tipine tüm kent için geçerli olan ortalama seyahat mesafesi saptanmıştır (Çizelge-4).

Çizelge-4 İzmir kentinde ziyaret edilen kentsel dış mekanlara ortalama seyahat mesafesi.

Mekan Tipi	Ortalama Seyahat Mesafesi (m)
Kıyı bandı	8,370.65
Park	7,752.87
Yürüyüş alanı	4,755.01

İzmir Kenti Ölçeğinde Ziyaret Edilen Kentsel Dış Mekanların Hizmet Yarıçapı Analizi

Anket sonuçlarına göre İzmir kenti ölçeğinde hizmet veren kentsel dış mekanların hizmet yarıçapları anket yapılan konutların merkezinden ziyaret edilen kentsel dış mekanların merkezine ortofoto haritalar üzerinden çizilen doğrusal bir çizgi ile hesaplanmıştır. Konutlardan aynı kentsel dış mekana uzanan çizgilerin uzunluklarının ortalaması bu kentsel dış mekanın hizmet yarıçapını oluşturmaktadır. Kentsel dış mekan anket yapılan mahallenin bulunduğu ilçenin dışındaki diğer ilçelerdeki mahalle sakinleri tarafından da kullanılıyorsa mekanın kent ölçeğinde hizmet verdiği kabul edilmiştir.

Mahallelerin kent ölçeğinde hizmet veren kentsel dış mekanlara ilişkin hizmet yarıçaplarının ortalamaları alınarak ilgili kentsel dış mekanın tüm kent için geçerli olan ortalama hizmet yarıçapı belirlenmiştir (Çizelge-5).

Anket Sonuçlarının İstatistiksel Analizi

Anket sonuçlarının istatistiksel değerlendirmesi yapılırken sayıların grafiklerle gösteriminde tanımlayıcı istatistiklerden frekans dağılımı analiz yöntemi ile bağımlı ve bağımsız değişkenlerin N sayıları arasında ilişkiyi ortaya koyan crosstabs

yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen tablolar çubuk grafik kullanılarak görselleştirilmiştir. Bağımlı değişkenlerin üzerinde bağımsız değişkenlerin etkisinin önem düzeyinin ve ortalamalar arasındaki farkın belirlenmesinde varyans analizi ile genel doğrusal modellerden çoklu değişken yöntemi kullanılmıştır.

Anketlerin Cinsiyete Göre Dağılımının Analizi

İzmir metropoliten alanındaki araştırma kapsamında incelenen 8 ilçenin 16 mahallesinde 389 hane ile anket yapılmıştır. Anket yapılan hanelerde ankete katılanların 155'i (% 39.85) erkek, 234'ü (% 60.15) kadındır.

Serbest Zaman Değerlendirme Aktivitelerinin Önem Düzeyinin Analizi

Ankette serbest zaman değerlendirme aktivitelerinin önem düzeyleri ile ilgili soruya 202 kişi (% 51.93) çok önemli, 181 kişi (% 46.53) önemli, 6 kişi (% 1.54) önemsiz cevabını vermiştir. Serbest zaman aktivitelerinin önem derecesini 78 erkek, 124 kadın çok önemli; 75 erkek, 106 kadın önemli; 2 erkek ve 4 kadın ise önemsiz olarak ifade etmiştir. İstatistiksel olarak aktivite önemi üzerinde mahallenin ve cinsiyetin etkisi, aktivite önemi bakımından tüm mahallelerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark ve aktivite önemi bakımından cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur.

İzmir Kentinde En Önemli/En Fazla Gereksinim Duyulan Kentsel Dış Mekan Analizi

Mahalleniz için en önemli ve gereksinim duyulan üç kentsel dış mekanı söyleyiniz? sorusu için

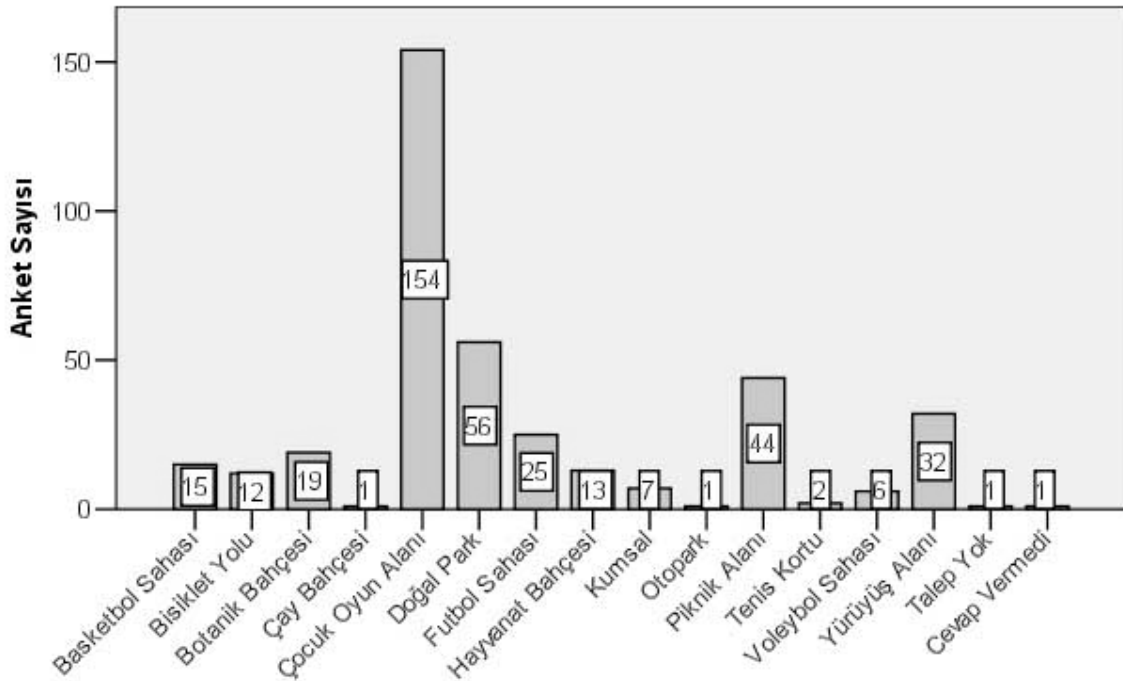
tüm kentte ilk sırada 154 kişi çocuk oyun alanı cevabını vermiştir (Grafik-1). En önemli kentsel dış mekanı çocuk oyun alanı olarak gösteren 154 kişinin 54'ü erkek ve 100'ü kadındır. En önemli kentsel dış mekan üzerinde mahallenin etkisi önemsiz iken, cinsiyetin etkisi önemli bulunmuştur ($p < 0.05$). En önemli kentsel dış mekan bakımından cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur.

İzmir Kentinde İkinci Sırada Önemli/Gereksinim Duyulan Kentsel Dış Mekan Analizi

İzmir'de ikinci sırada önemli/gereksinim duyulan kentsel dış mekan olarak 65 kişi yürüyüş alanını söylemiştir. İkinci sırada önemli kentsel dış mekan olarak 25'er erkek futbol sahası ve yürüyüş alanını; 46 kadın piknik alanını göstermiştir. Yürüyüş alanını ikinci sırada önemli kentsel dış mekan olarak gösteren kadınların sayısı 40'dır. İkinci sırada önemli kentsel dış mekan üzerinde mahalle ve cinsiyetin etkisi önemsiz bulunmuştur. İkinci sırada önemli kentsel dış mekan bakımından cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark da önemsiz bulunmuştur.

İzmir Kentinde Üçüncü Sırada Önemli/Gereksinim Duyulan Kentsel Dış Mekan Analizi

Mahallelerinde üçüncü sırada önemli/gereksinim duyulan kentsel dış mekan olarak İzmir'de 69 kişi yürüyüş alanını belirtmiştir. Üçüncü sırada gereksinim duyulan kentsel dış mekan olarak 27 erkek ve 42 kadın yürüyüş alanını söylemiştir. Üçüncü sırada önemli kentsel dış mekan üzerinde

Grafik-1 İzmir kentinde en önemli/en fazla gereksinim duyulan kentsel dış mekan.

mahalle ve cinsiyetin etkisi önemsiz bulunmuştur. Yine üçüncü sırada önemli kentsel dış mekan bakımından cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur.

Serbest Zaman Aktivitelerine Haftada Ayrılan Ortalama Sürenin Analizi

Serbest zaman aktivitelerine haftada ayrılan ortalama süre olarak 273 kişi (% 70.18) 1-9 saat ayırdıklarını ifade etmiştir. İkinci sırayı 80 kişi (% 20.57) ile hiç zaman ayıramayanlar almaktadır. 30 kişi (% 7.71) 10-19 saat, 6 kişi (% 1.54) 20-29 saat ayırmaktadır. 101 erkek ve 172 kadın serbest zaman aktivitelerine haftada ortalama 1-9 saat ayırırken; 27 erkek ve 53 kadın hiç zaman ayıramamaktadır. 24 erkek ve 6 kadın 10-19 saat, 3 erkek ve 3 kadın 20-29 saat zaman ayırmaktadır. Aktivite süresi üzerinde mahallenin etkisi önemsizken, cinsiyetin etkisi önemli bulunmuştur ($p<0.05$). Aktivite süresi bakımından cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur.

Serbest Zaman Aktivite Alanlarına Seyahat Mesafesinin Analizi

Serbest zaman aktivitelerine katılmak için yapılan seyahat mesafesi olarak tüm araştırma alanında 191 kişi (% 49,1) 1 km ye kadar olan mesafeyi seçmiştir. 115 kişi (% 29.56) 1-5 km., 52 kişi (% 13.37) 5km., 17 kişi (% 4.37) 6-15 km., 13 kişi (% 3.34) 15 km. üstü mesafeyi seçmiştir. 65 erkek, 126 kadın 1 km.; 54 erkek, 61 kadın 1-5 km.; 23 erkek, 29 kadın 5 km.; 6 erkek, 11 kadın 6-15 km.; 7 erkek, 6 kadın 15 km. üstü mesafedeki aktivite alanlarını ziyaret ettiklerini dile getirmiştir. Aktivite mesafesi üzerinde mahallenin ve ilçenin etkisi önemsiz bulunmuştur. Aktivite mesafesi bakımından cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark da önemsiz bulunmuştur.

Konut Yakın Çevresindeki Kentsel Dış Mekanları Ziyaret Etme Durumunun Analizi

Ankete katılanlardan 299 kişi (% 76.86) konut yakın çevresindeki kentsel dış mekanları ziyaret etmekte, 90 kişi (% 23.14) ise ziyaret etmemektedir. 126 erkek, 173 kadın konut yakın çevresindeki kentsel dış mekanları ziyaret ederken; 29 erkek, 61 kadın ziyaret etmemektedir. Konut yakın çevresinde kentsel dış mekanları ziyaret etme durumu üzerinde mahallenin etkisi önemli iken, cinsiyetin etkisi önemsiz bulunmuştur ($p<0.05$).

Konut yakın çevresinde kentsel dış mekanları ziyaret etme durumu bakımından cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur.

Kent Ölçeğinde Ziyaret Edilen Kentsel Dış Mekanların Analizi

Ankette kent ölçeğinde ziyaret edilen kentsel dış mekanları belirlemek için İzmir'de ziyaret ettiğiniz kentsel dış mekanlar nelerdir? sorusu yer almaktadır. Kent ölçeğinde kentsel dış mekanların kullanım yoğunluğunu ortaya koyan mekanların kaç kişi tarafından kullanıldığı ankete katılanların kent

ölçeğinde ilk tercihi olarak (ilk sırada söylediği) ziyaret ettiği kentsel dış mekanlar esas alınarak belirlenmiştir.

İzmir'in kent ölçeğinde kentsel dış mekanlarını 289 kişi (% 74.29) ziyaret etmekte, 100 kişi (% 25.71) ziyaret etmemektedir. 124 erkek 165 kadın kent ölçeğinde mekanları ziyaret ederken, 31 erkek ve 69 kadın ziyaret etmemektedir. İzmir kenti ölçeğinde kentsel dış mekanları ziyaret etme durumu üzerinde mahallenin ve cinsiyetin etkisi önemsiz bulunmuştur. İzmir kenti ölçeğinde kentsel dış mekanları ziyaret etme durumu bakımından cinsiyetlerin ve tüm mahallelerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark da önemsiz bulunmuştur.

İzmir kenti bütününde 48 kişi Bostanlı rekreasyon alanını, 33 kişi Buca Göleti, 23 kişi Bornova Büyük parkı, 14 kişi Buca Hasan ağa bahçesini, 51 kişi İnciraltı Gençlik Merkezini, 21 kişi Karşıyaka kıyı bandını, 12 kişi Kültürparkı, 13 kişi Sahilevlerini ziyaret etmektedir.

Kentsel Dış Mekanları Ziyaret Etme Nedeni Analizi

Kentsel dış mekanları ziyaret etmeme nedeni olarak 87 kişi yeterli zamanının olmamasını ilk sırada söylerken onu 67 kişi ile ulaşım zorluğu izlemektedir (Grafik-2). Ziyaret etmeme nedeni olarak 41 erkek ve 46 kadın yeterli zamanının olmaması olarak gösterirken, 28 erkek ve 39 kadın ulaşım zorluğu olarak göstermiştir.

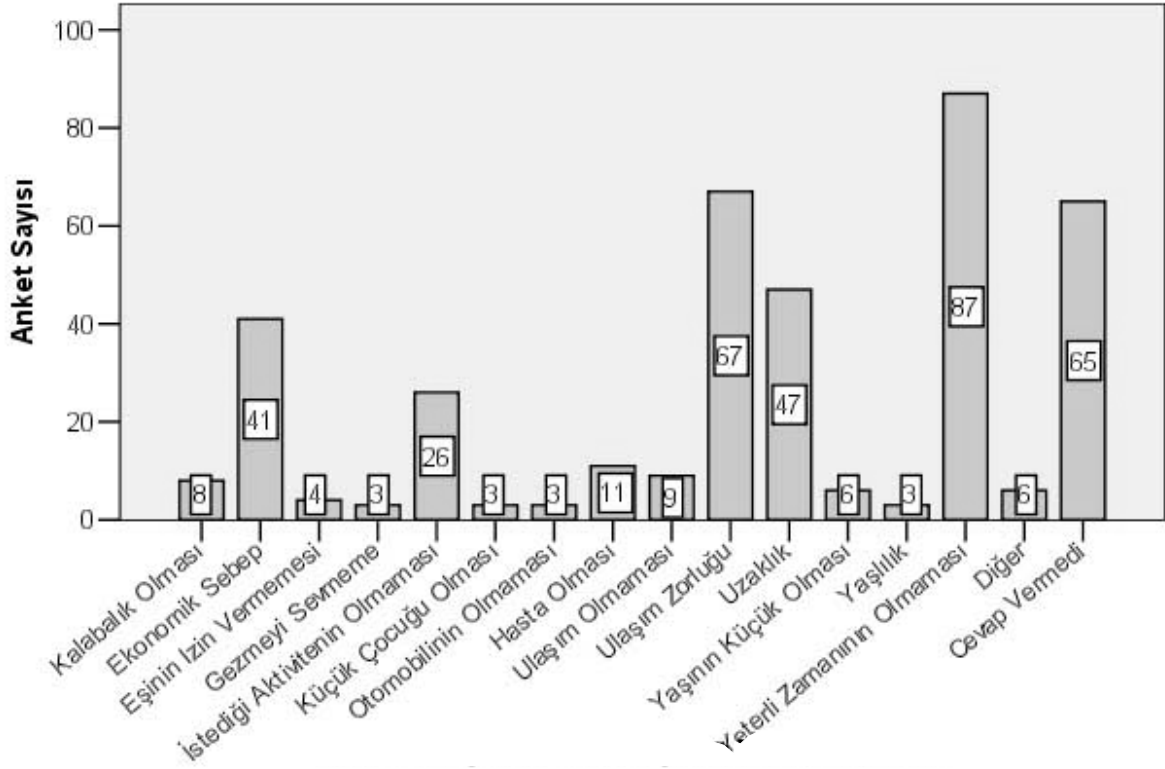
Kentsel dış mekanları ziyaret etmeme nedeni üzerinde mahallenin ve cinsiyetin etkisi önemsiz bulunmuştur. Kentsel dış mekanları ziyaret etmeme nedeni bakımından da cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur.

Kamping Aktivitesine Katılma Durumunun Analizi

Anket sonuçlarına göre 389 kişi içinden 353 kişinin (%90.75) kamping alanına gitmediği, 35 kişinin de (%9.00) gittiği ortaya çıkmıştır. 1 kişi de (%0.26) bu soruyu cevaplandırmamıştır. Kamping yapma durumu üzerinde mahallenin ve cinsiyetin etkisi önemsiz bulunmuştur. Kamping yapma durumu bakımından tüm mahallelerin ve cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark da önemsizdir.

Belediyelerin Kentsel Dış Mekan Hizmetlerinin Yeterlilik Durumunun Analizi

İlçe belediyelerinin kentsel dış mekan hizmetlerini 205 kişi (% 52.7) zayıf, 141 kişi (% 36.25) orta düzeyde bulmaktadır. Erkeklerin 82'si kadınların 123'ü belediyenin kentsel dış mekan hizmetlerini zayıf bulurken; erkeklerden 55 kişi kadınlardan 86 kişi orta düzeyde bulmuştur. Belediyenin hizmetlerini 14 erkek ve 18 kadın iyi; 4 erkek ve 5 kadın da mükemmel bulmuştur. Belediye kentsel dış mekan hizmetlerinin yeterliliği üzerinde mahallenin etkisi önemli iken, cinsiyetin etkisi önemsiz bulunmuştur ($p<0.05$). Belediye kentsel dış mekan hizmetlerinin yeterliliği bakımından

Grafik-2 Kentsel dış mekanları ziyaret etmeme nedenleri.

cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur.

Yetersiz Kentsel Dış Mekanlar İçin Yapılması Gerekenlerin Analizi

Kentsel dış mekan aktivitelerinin yetersiz olduğunu düşünüyorsanız yapılması gerekenler nelerdir? sorusunu 252 kişi (% 64.78) yeni parklar ve tesisler yapılmalı, 40 kişi (% 10.28) mevcut tesislerin geliştirilmesi şeklinde cevaplandırmıştır (Grafik-3). 96 erkek ve 156 kadın yeni parklar ve tesisler yapılmalı derken 16 erkek ve 24 kadın mevcut tesisler geliştirilmeli demiştir. Kentsel dış mekanlar için yapılması gerekenler üzerinde mahallenin ve cinsiyetin etkisi önemsiz bulunmuştur. Kentsel dış mekanlar için yapılması gerekenler bakımından cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark önemsiz bulunmuştur.

Kentsel Dış Mekanları Destekleme Amaçlı Yapılacak Parasal Katkının Durumu Analizi

Eğer vereceğiniz paranın sizin için önemli olan kentsel dış mekan projelerini desteklemede kullanılacağını bilseydiniz yıllık ne kadar katkı yapardınız? sorusuna 98 kişi katkı yapmayacağı cevabını verirken, 60 kişi katkı yapabileceğini ancak miktarını bilemediğini belirtmiştir. Ankete katılanlardan 41 kişi ise yıllık 50 Yeni Türk Lirası (YTL), 32 kişi 100 YTL., 31 kişi 10 YTL. katkı koyabileceğini söylemiştir. 35 erkek ve 63 kadın ödemeyeceğini, 19 erkek ve 41 kadın katkı yapabileceğini ancak miktarı bilemediğini söylemektedir. 19 erkek ve 22 kadın 50 YTL., 18 erkek

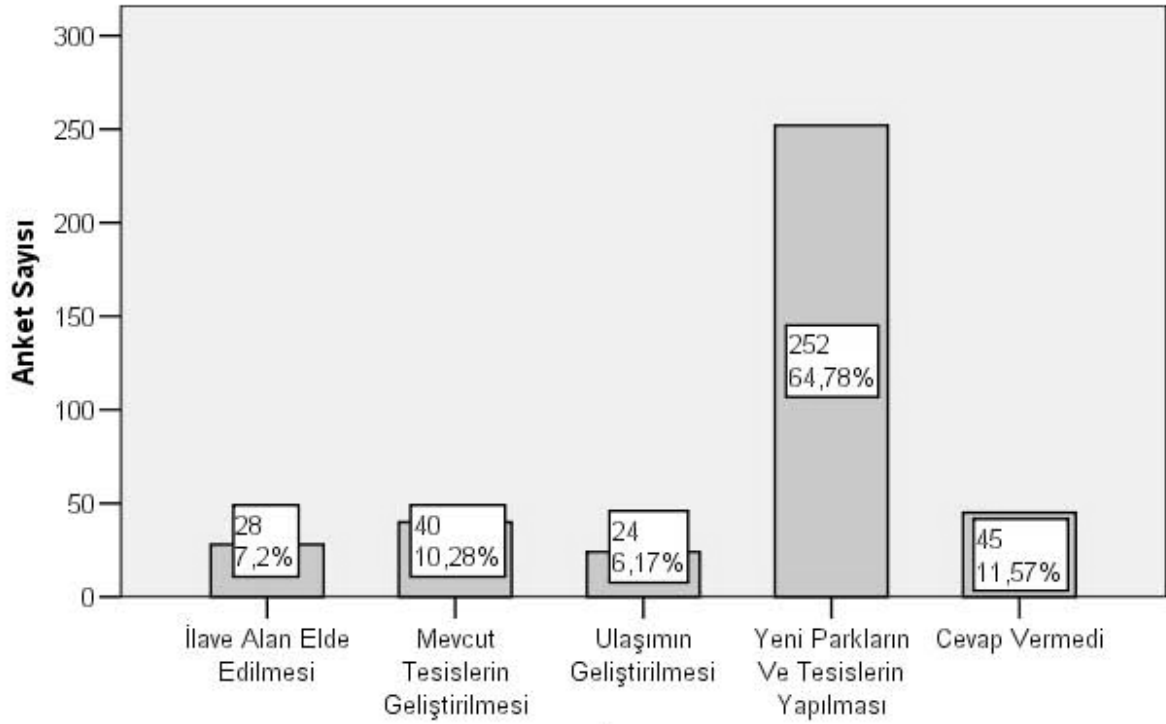
ve 14 kadın 100 YTL., 16 erkek ve 15 kadın 10 YTL. katkı yapabileceğini belirtmiştir. Parasal katkı durumu üzerinde mahallenin ve cinsiyetin etkisi önemsiz bulunmuştur. Parasal katkı durumu bakımından cinsiyetlerin birbirleriyle olan ortalamaları arasındaki fark da önemsizdir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Gelecekteki kentsel dış mekan kullanım büyüklüğünü belirlemek için kentte bugünkü kullanım yoğunluğunun dağılımını saptamak gerekmektedir. İzmir metropoliten alan bütününde kentsel dış mekan planlama stratejisi için gerekli olan rekreasyon politikaları, kentin ekonomik fiziksel ve sosyal politikaları çerçevesinde belirlenmelidir. İzmir için hazırlanacak kentsel dış mekan planları yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde bütünlük içinde olmalıdır. Rekreasyon politikalarının geliştirilmesinin önündeki engellerden biri arsa tahsisidir. Araştırma alanı sınırları içindeki arsaların % 70'i özel mülkiyettir. Belediye mülkiyetindeki açık alanların yeterli olmadığı bölgelerde mahallelerin gelecekteki gereksinimleri tahmin edilerek özel mülkiyetteki alanlar için yaygın bir kamulaştırmaya gidilmesi zorunlu olmaktadır. Ancak ülkemizde çoğu zaman belediyeler borçlarını ödemek için arsalarını satmaktadır. Bu durum imar planı uygulamalarını da olumsuz etkileyen bir süreçtir.

İzmir'de metropoliten ilçelerin bünyesinde kurulacak açık mekan komisyonu kullanıcıların 20 yıl

Grafik-3 Yetersiz kentsel dış mekanlar için yapılması gerekenler.

indeki ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik rekreasyon politikalarının uygulamaya geçirilmesine olanak tanıyacak kentsel dış mekan rekreasyon planı hazırlanmalıdır. İzmir'de özel mülkiyette açık mekanları kentsel gelişmelerle kaybettiğimiz için kamusal kentsel dış mekanların hazırlanacak rekreasyon planı kapsamında geliştirilmesi gerekmektedir.

Kentsel dış mekanları yoğun kullanan ekonomik gücü düşük, aracı olmayan, çocukların, engellilerin ve yaşlıların özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak rekreasyon planlama çalışmaları yapılmalıdır. İzmir kentinde mahalle ölçeğinde yapılacak kentsel dış mekan planlama çalışmalarının temelini yaşlıların ve engellilerin rekreasyonel hizmetlerden faydalanması oluşturmaktadır. Bu düşünce kentteki engelli ve yaşlıların kent yaşamına katılımını da sağlayacaktır. Fiziksel engellilerin seyahat ve yürüyüş mesafelerinin, sürelerinin kentsel dış mekanların planlanmasında önemli bir yeri vardır. Her konuttan ulaşım mesafelerinin yürüyüş mesafeleri dışında bulunması kentsel dış mekanların engelli ve yaşlı bireylerce kullanımının sınırlandırılması anlamına gelmektedir.

Kentsel dış mekanlar bireylerin beklentileri, talepleri, duyarlılıkları ve bu mekanlara gereksinimleri paralelinde farklı kullanım düzeylerine sahiptir. Bireylerin yakın çevrelerindeki -konut ve mahalle ölçeğinde- veya kent ölçeğindeki farklı tipte kentsel dış mekanları kullanım düzeyleri kentsel dış mekanlara ulaşım mesafesi ve kullanım süresine bağlı

olarak da değişim göstermektedir.

Kentsel dış mekan planlaması çalışmalarının bir boyutunu da kentsel dış mekan standartlarının geliştirilmesi oluşturmaktadır. Her toplumun rekreasyon ihtiyaçlarını karşılayan kentlerin oluşturulması için yerel ölçekte kentsel dış mekan standartları geliştirilmelidir. Bu paralelde İzmir kentinde yapılacak kentsel dış mekan planlaması çalışmalarında kullanılacak kentsel dış mekan standartlarının geliştirilmesi için araştırma sonuçları bir referans çalışma niteliğindedir. İzmir kenti bütününde ve ilçe belediyeleri ölçeğinde kentlilerin genel rekreasyon gereksinimlerini karşılayan park ve açık alan sisteminin devamlılığının sağlanması zorunludur. Bu sebeple açık alanların olmaması veya yetersizliğinden dolayı yeni kentsel dış mekan üretim olanaklarının, mümkün olmadığı Onur, Yıldırım Beyazıt, Dicle ve Şirintepe Mahallelerinde mevcut kentsel dış mekanların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yoluna gidilmelidir. Kentsel dış mekanlar ne zaman ve kimin tarafından yapılmalı, geliştirilmeli ve nerede konumlandırılmalı? sorularına verilecek cevaplar İzmir kenti için uygulanabilecek kentsel dış mekan standartlarının geliştirilmesinin temellerini oluşturacaktır. Araştırma sonuçları bu soruların bir kısmına cevapları oluşturacak verileri içermektedir. Doğanlar Mahallesi'nde ankete katılanların gereksinim duydukları çocuk oyun alanı mevcut olduğu halde yeterli değildir. Bu sebeple Doğanlar Mahallesi'nde çocuk oyun alanının yapılması gerekmektedir. Çocuk oyun alanının yapılacağı açık

alanların olması, bu mekanın mahalle içinde inşa edilebileceğini göstermektedir.

Kentsel dış mekanları oluşturmak ve geliştirmek belediyelerin başlıca görevleri arasındadır. Buna rağmen ankete katılanların büyük çoğunluğu bu mekanların mahallelerinde yapılması durumunda gereken maddi katkıyı koyabileceklerini ifade etmektedir. Mahalle sakinlerinin katılımıyla yapılacak kentsel dış mekanlar daha çok benimsenerek korunacak aynı zamanda bu tür alanların gereksinimi karşılayacak sayıya ulaşması sürecini hızlandıracaktır. İzmirliilerin bu paylaşımcı yaklaşımı halkın sembolik düzeyde katılımları ile oluşturulacak kentsel dış mekanların niteliksel ve niceliksel yeterliliğe sahip olmasına olanak tanıyacaktır.

İzmir kenti ölçeğinde İzmir Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarafından rekreasyon planının tamamlayıcısı olan açık mekan sistem haritası ve kentsel dış mekanların kullanım durumlarını ortaya koyan mevcut kullanım haritası oluşturulmalıdır. Bu şekilde bölgelere göre yoğun kullanılan kentsel dış mekan tipleri belirlenebilecektir. Yoğun kullanılan kentsel dış mekanlarda ve bölgelerde yoğun kullanımın sebepleri ortaya koyulacak, bu faktörler ve ilkeler doğrultusunda yeni geliştirilecek kentsel dış mekanların kullanım yoğunluğu artırılarak kent emek, zaman ve mali kaynakları en etkin şekilde kullanılabilir. Araştırmada Mustafa Kemal Bulvarı kıyı bandı, Atatürk parkı, İnciraltı Gençlik Merkezi, Şirinyer parkı, Turgut Özal Rekreasyon Alanının İzmir kentinin tümü tarafından kullanılan kentsel dış mekanlar olduğu saptanmıştır. Bu kentsel dış mekanların sahip olduğu özellikler ve donatılar belirlenerek İzmir'de planlanacak diğer kentsel dış mekanların da bu ilkeler temelinde planlanması İzmir'e kent ölçeğinde hizmet veren kentsel dış mekanların kazandırılmasını sağlayabilecektir.

İzmir'de farklı ölçeklerde hizmet vermesi düşünülen kentsel dış mekanlar insanın günlük, haftalık ve yıllık serbest zaman sürelerine göre planlanmalı, kentsel dış mekanlara ulaşım mesafesi bu sürelerle göre belirlenmelidir. Araştırmada bu kapsamda kentsel dış mekanlara yürüyüş mesafeleri ve kentsel dış mekanların hizmet yarıçapları esas alınarak kentsel dış mekanın kent ölçeğinde hizmet durumu belirlenmiştir. Günlük serbest zaman süreleri mekana kısa mesafede ulaşımı imkanı sağlamaktadır. Bu da kentsel dış mekanın mahalle ve/veya semt ölçeğinde hizmet vermesine olanak tanımaktadır. Serbest zaman sürelerindeki artış ziyaret edilen kentsel dış mekanların hizmet ölçeklerini de büyütmektedir. Haftalık ve yıllık serbest zamanlar kentsel dış mekanın kent ölçeğinde hizmet vermesini sağlamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre İnciraltı Gençlik Merkezi'nin, 57 Sokak parkı'nın, Atatürk parkı'nın, İBŞB Spor Kompleksi Seha Aksoy atletizm pisti'nin ve Hipodrom yürüyüş alanı'nın kent ölçeğinde hizmet veren önemli kentsel dış mekanlar olduğu belirlenmiştir.

Yerleşimin nüfus yoğunluğu ve toplam nüfusu kentsel dış mekanın büyüklüğünü belirlemektedir. Onur, Yıldırım Beyazıt, Dicle, Şirintepe, Mecidiye Mahalleleri gibi yüksek nüfus yoğunluğunun olduğu bölgelerde kentsel dış mekanlar için küçük hizmet yarıçapı belirlenmelidir. Bu mahallelerin hizmet yarıçapları 250-500 m. arasında belirlenmiştir. Kentsel dış mekanların hizmet yarıçapları bu mekanların kullanım mesafelerini veya ziyaretçilerinin kentsel dış mekanlara yürüyüş mesafelerini tanımlamaktadır. Araştırmada mahallelerinin tamamında kentsel dış mekanlara ortalama 500 m. yürüyüş mesafesi belirlenmiştir. Bu uzaklık konutlardan anne ile küçük çocuğunun ve yaşlıların yorulmadan yürüyebilecekleri mantıklı yürüme mesafelerini göstermektedir. Kabul edilebilir yürüyüş mesafelerinde kentsel dış mekanların planlanması ile kentsel dış mekanların kullanım yoğunlukları artırılabilir.

Balçova İlçesi Bahçelerarası Mahallesiindeki İnciraltı Gençlik Merkezi ise kent ölçeğinde hizmet vermektedir. Park kimliğine sahip bu mekan Adalet Mahallesi kullanıcıları için 12,850.90 m. yarıçapta hizmet verirken, Buca Akıncılar Mahallesi sakinleri için 10,630.48 m. yarıçapta hizmet vermektedir. İnciraltı Gençlik Merkezi hemen hemen tüm araştırma mahallelerinden kentlilerce kullanılmaktadır. Mustafa Kemal Bulvarı kıyı bandınının Mithatpaşa Mahallesi bölümü 8,604.21 m., Barbaros Mahallesi bölümü ise 7,124.46 m. yarıçapta kent ölçeğinde hizmet vermektedir. Kent ölçeğinde hizmet veren kentsel dış mekanlardan bir diğeri de İnkılap Mahallesi yer alan Şirinyer parkıdır. Şirinyer parkı 7,887.57 m. yarıçapta hizmet vermektedir. Bir kentsel dış mekanın kent ölçeğinde hizmet verme sebeplerinden en önemlisi; ilgili mekanın yakın çevredeki kentsel dış mekanlardan farklı donatılara sahip olması ve mekanın kendisi ile çevresinin yüksek mekan kalitesine sahip olmasıdır.

Kentsel dış mekanlara ulaşım mesafeleri mahalleden mahalleye farklılık göstermektedir. Bunun sebebi kent ölçeğinde hizmet veren kentsel dış mekanların ziyaretçinin konutuna olan uzaklığı ve kentsel dış mekan tipleri olarak düşünülebilir. Araştırma mahallelerinden Karşıyaka İlçesi Adalet Mahallesi ankete katılanların kent ölçeğinde kıyı mekanlarına seyahat mesafesi 7,864.33 m., parklara seyahat mesafesi 11,610.07 m. dir. Karşıyaka İlçesi Şemikler Mahallesi ise parklara seyahat mesafesi 8,133.66 m. olarak belirlenmektedir. Buca İlçesi Akıncılar Mahallesi parklara seyahat mesafesi 9,507.50 m. iken Dicle mahallesi 5,280.80 m. Olmaktadır.

İzmir kentinde kentsel dış mekan standartları toplumun farklı sosyal gruplarının farklı ihtiyaçlarına bağlı olarak geliştirilmeli ve bu ihtiyaçları karşılamalıdır. Araştırma sonuçlarına göre İzmir kentinde araştırma mahallelerinin çoğunda en çok gereksinim duyulan kentsel dış mekan olarak çocuk

oyun alanı gösterilmiştir. Gazi Mahallesinde futbol sahası, Ilıca Mahallesinde ise basketbol sahası en çok gereksinim duyulan kentsel dış mekan olarak gösterilmiştir.

Araştırma ortaya koyduğu verilerle ve önerileri ile İzmir kentindeki kentsel dış mekanların mevcut ve gelecekteki gereksinimleri esas alınarak planlanmasında yardımcı olabilecek model niteliğine sahiptir. Araştırma İzmir kentinin farklı sosyal gruplarının yaşadığı mahallelerdeki farklı rekreasyonel gereksinimleri saptayıp bunlara yönelik öneri getirmesi açısından da kentsel dış mekan planlama çalışmalarında bir model olacaktır. Araştırma kentsel dış mekan planlama çalışmaları için mahalleyi bir başlangıç noktası kabul eden ve İzmir kentini bütün olarak ele alan yaklaşıma sahiptir. İzmir kenti için fiziksel ve sosyo-kültürel karakteristikleri esas alan bir kentsel dış mekan sistemi yaratılmasına olanak tanıyacak öneriler içermektedir. Araştırma verileri ve sonuçları, belediyelerin planlama birimlerine ve burada çalışan uzmanlara İzmir'de rekreasyon planları hazırlarken ve kentsel dış mekan uygulama kararları alırken rehberlik edebilecek ve model olabilecektir.

KAYNAKLAR

- Bakan, K.**, 1981, Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi, TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü Basımevi, Ankara, 115 sy.
- City of Juneau Parks and Recreation**, 1996, Juneau Parks and Recreation Comprehensive Plan, Development Standards, Chapter 6, <http://www.juneau.org/parkrec/complan/chap6.htm>
- Erdem, Ü. ve Nurlu E.**, 2001, Kent Habitatının İyileştirilmesi: İzmir Karşıyaka Belediyesi Kent Ormanlığı/Bitkilendirme Planı, Master Plan ve Stratejisi, Sonuç Raporu, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, T.C. Hükümeti Projesi, Proje No: Tur/97/008/A/01/12, Ege Üniversitesi Çevre Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bornova-Türkiye, Prizma Matbaacılık Ltd. Şti. İzmir, 210 sy.
- Ergin, Ş.**, 1989, Kentsel Açık/Yeşil Alan Donanımının Niceliksel Değerlendirmesine Yönelik Matematiksel Bir Model Önerisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayınları MMF/SBF-89 EY 187, İzmir, 58 sy., ISBN 975-441-044-5.
- Forsyth County Parks&Recreation Department**, 1997, Parks and Open Space Plan Winston-Salem and Forsyth County, Chapter 8, 106 p., <http://www.ci.winstonsalem.nc.us/planweb/Publications/legacy/openspaceparksgreenways.pdf>
- İzmir Büyükşehir Belediyesi**, 1998, İzmir Şehir Rehberi, 211 sy.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi**, 2001, İzmir Metropolitan İlçeleri 1/1000 Ölçekli Ortografometrik Haritalar.
- İzmir Sağlık İl Müdürlüğü**, 2001, Sağlık Ocakları Mahalleler EFT Çalışması Sonuçları Nüfus Verileri.
- İzmir İlçe Sağlık Grup Başkanlıkları**, 2001, Sağlık Ocakları Mahalleler EFT Çalışması Sonuçları Özürlü Sayıları.
- Ministry of Culture and Recreation, Sports and Fitness Division, Canada**, 1973, Guidelines for Developing Public Recreation Facility Standards, Toronto, Ontario, Canada, 114 p., <http://www.lin.ca/lin/resource/html/jk52.htm>
- Özkan, M.B., Küçükerbaş, E.V., Kaplan, A., Hepcan, Ş., Yiğit, E.M., ve Sönmez, H.**, 2003, Muğla Kenti Kamusal Dış Mekanları Bağlamında Master Plan Çalışması, ISBN: 975-93154-8, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 88 sy.
- T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü**, 2001, 3194 Sayılı İmar Kanunu ve İlgili Yönetmelikler-2001, Yayın No: 108, Ankara, 200 sy.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü**, 1999, Örnekleme ve Anket, Sorularla İstatistikler Dizisi 8, Ankara, 46 sy. ISBN 975-19-2188-0.
- The National Recreation and Park Association (NRPA)**, 2002, National Recreation and Park Association Standards, NRPA Areas and Facilities Standards, <http://www-personal.ksu.edu/~sstevens/nrpastan.html>
- The Sarasota County Comprehensive Plan**, 2002, Chapter 3 Recreation And Open Space, <http://apoxsee.co.sarasota.fl.us/chap3/>
- Ward, T.C.**, 2002, Urban Space In the 21'st Century, Landscape and Urban Planning, Volume 60, Issue 2, 59-72 p.
- United Nations (UN), Department of Economic and Social Affairs**, 1973b, Urban Land Policies and Land Use Control Measures, Volume VII, Global Review, United Nations Publication, New York, USA, 196 p.
- Yonca, A.**, 1993, Türkiye'de Kentlerin Fiziki Dokusu, Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Planlama Dairesi Başkanlığı Yayını, Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı Yayın ve Basım Şube Müdürlüğü Matbaa Birimi, Ankara, 61 sy. ISBN 975-19-0766-7.

Geliş Tarihi : 05.10.2006

Kabul Tarihi : 15.03.2007